

Rapport 2019:15

Länstyrelsen
Stockholm

Mänskliga rättigheter i Stockholms län – Ett regionalt perspektiv

Foto omslag: Mostphotos

Utgivningsår: 2019

ISBN: 978-91-7281-919-1

Rapporten är sammanställd av Ramboll Management Consulting under 2019 på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholm

Telefon: 010-223 10 00

Länsstyrelsens rapporter finns på
www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer

Förord

Under 2000-talet har Stockholms län stärkt sin roll som rikets tillväxtmotor. Ändå vet vi att utvecklingen skiljer sig åt mellan olika grupper och geografier och att många människor saknar tillgång till grundläggande mänskliga rättigheter. Länets utbredda underskott på bostäder påverkar främst tillgången till rättigheter för personer med lägst betalningsförmåga och för personer med funktionsnedsättningar. Ett annat oroande utvecklingsområde är tvångsåtgärder inom den slutna psykiatrin. Per 100 000 invånare har det under 2016 genomförts 216 tvångsåtgärder i länet, vilket är dubbelt så många som rikssnittet.

Länsstyrelsen vill med denna rapport bidra till att synliggöra utmaningar och möjligheter i det lokala arbetet med mänskliga rättigheter. Rapporten har ett särskilt fokus på konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Konsultbolaget Ramboll Management Consulting har författat rapporten. De slutsatser och rekommendationer som presenteras är konsulternas egna. Arbetet har skett i nära samarbete med en arbetsgrupp på Länsstyrelsens i Stockholm. Vladimir Guala, strateg och Klas Herrmansson, utvecklingsledare vid avdelningen för tillväxt, har varit projektledare.

Stockholm i juli 2019

Pernilla Ek
Enhetschef

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
Ett regionalt perspektiv på mänskliga rättigheter i Stockholms län	7
Inledning.....	7
Länsstyrelsens uppdrag	7
Om Rambolls uppdrag.....	8
Rapportens disposition	8
Metod och genomförande	9
Vägval och urval.....	9
Interaktiv workshop med kommuner.....	10
Analysram	10
Konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering.....	11
Kommittén pekar på bristande insatser mot segregation, bostadsbrist och hatbrott i Sverige	11
Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	12
Kommittén pekar på bristande insatser mot psykisk ohälsa, tillgänglighet och barns delaktighet.....	12
Ordval och begrepp	13
Utmaningar kopplade till genomförandet av konventioner för avskaffande av alla former av rasdiskriminering	14
Ojämlig hälsa är en utmaning.....	14
Brist på bostäder slår hårdast mot redan utsatta grupper.....	15
Ekonomisk segregering och brist på arbete utgör stora utmaningar	16
Hatbrott och rasistiskt våld finns ofta under ytan	16
Romsk inkludering är en utmaning	18
Kunskapen om samers kultur och språk behöver stärkas i och med att Stockholm blir samiskt förvaltningsområde	18
Utmaningar i att tala om rasism och behov av gemensamt språkbruk	18
Utmaningar kopplade till konventionen för rättigheter för personer med funktionshinder	20
Komplexa behov kräver mer systematik i arbetet med att tillgodose rättigheter..	20
Rätten till arbete och meningsfull fritid är utmaningar.....	21
Lång väg kvar till god tillgänglighet.....	22
Kvinnor med funktionsnedsättning är mer utsatta	22
Otillräckliga insatser mot frihetsberövande, tvång och förvaltarskap.....	23
Utmaningar i inflytande och medbestämmande	23

Utmaningar kopplade till organisatoriska förutsättningar att arbeta med mänskliga rättigheter	25
Kommunernas organisering av människorättsarbetet skiljer sig åt.....	25
Stora utmaningar i hur MR-arbetet ska blir mer strategiskt	26
MR-arbetet varierar med politisk majoritet och kan ibland politiseras.....	27
Brister i kunskap leder till risk för diskriminering.....	27
Deltagande och medborgardialogen behöver stärkas	28
Lokal statistik för nulägesbild kan möjliggöra systematik.....	28
Ytterligare MR-utmaningar som kommunerna möter.....	29
RAMBOLLS SLUTSATSER.....	30
Utmaningar kopplade till konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering	30
Utmaningar kopplade till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	30
Det finns flera goda erfarenheter av strategisk styrning	31
Kommunerna behöver mer stöd	31
Det regionala perspektivet är viktigt.....	31
RAMBOLLS REKOMMENDATIONER	32
Ramboll ser ett antal områden där Länsstyrelsen kan erbjuda expertstöd.....	32
Som regional samordnare kan Länsstyrelsen bidra med kunskapsunderlag och erfarenhetsutbyte.....	33
BILAGA 1	35
Referenser.....	35
BILAGA 2	38
Aktörer som har deltagit i kartläggningen	38
Övriga aktörer.....	38

Sammanfattning

Kartläggningen visar att det finns utmaningar i den lokala efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Rapporten tar sin utgångspunkt i målet för politiken som riksdagen har antagit, nämligen att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Rapporten har ett särskilt fokus på konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Utmaningarna skiljer sig i karaktär mellan konventionerna, men stämmer till stor del överens med den kritik och de rekommendationer som FN:s granskningskommittéer givit Sverige. Kommunerna i kartläggningen möter liknande utmaningar, även om variationerna är stora i hur man organiserat det strategiska arbetet för mänskliga rättigheter. Kartläggningen bekräftar att flera av utmaningarna, som exempelvis brist på bostäder som även leder till segregation, är kommunöverskridande och att det finns ett behov av regional samordning och erfarenhetsutbyte.

Ramboll Management Consulting (Ramboll) har på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm (Länsstyrelsen) genomfört denna kartläggning av de människorättsutmaningar som kommuner och regionala aktörer möter i sitt arbete, med utgångspunkt i mänskliga rättigheter.

Kartläggningen baseras på intervjuer och en workshop med kommuner i regionen, liksom intervjuer med myndigheter och en civilsamhällsorganisation i Region Stockholm.

Ett regionalt perspektiv på mänskliga rättigheter i Stockholms län

Inledning

De mänskliga rättigheterna är en central del av folkrätten. De är en förutsättning för upprätthållandet av fred, säkerhet och en hållbar utveckling i alla dess dimensioner och utgör en global överenskommelse om människovärdets okränkbarhet. De utgör ett löfte till kommande generationer om att de dyrköpta lärdomarna från nittonhundratalet inte var förgäves, utan att världssamfundet förmått omsätta dem i en stabil folkrättslig struktur.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 befäste inte bara de mänskliga rättigheternas centrala funktion för det internationella samfundet, enskilda länder och individer, utan även den nära sammankopplingen mellan de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer som en förutsättning för frihet, rättvisa och fred. Till instrumenten hör bland annat konventionerna om barnets rättigheter, om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och om avskaffande av alla former av rasdiskriminering samt deklarationen om urfolks rättigheter.

I praktiken sker arbetet med att säkerställa konventionsefterlevnad i såväl nationell som regional och lokal offentlig verksamhet. Dagligen aktualiseras sådana frågor inom rättsväsende, socialtjänst, skola, sjukvård och andra former av samhällsservice. Vissa grupper, till exempel barn och personer med funktionsnedsättningar, har även särskilda rättigheter av såväl politiskt och medborgerligt som ekonomiskt, socialt och kulturellt slag som måste beaktas av offentliga aktörer.

Arbetet med mänskliga rättigheter är inte enbart en fråga för staten och inte heller kan hanteras i sidospår eller begränsas till kortvariga projekt och avgränsade satsningar. Arbetet måste i stället bedrivas strukturerat och systematiskt och som en naturlig del av varje berörd verksamhets arbete med regelefterlevnad och kvalitetssäkring. På samma sätt som respekt för Sveriges konventionsåtaganden är en naturlig del av riksdagens och regeringens normgivning, ska sådan respekt utgöra en genomgripande hänsyn i det reguljära arbetet hos såväl kommunala och regionala som statliga myndigheter.

Länsstyrelsens uppdrag

Länsstyrelsen i Stockholms län fick i uppdrag av regeringen 2004 att genomföra en treårig utvecklingssatsning för att stärka myndighetens interna arbete med mänskliga rättigheter. Genom beslut i regleringsbrevet för 2011 förändrades uppdraget och tog fasta på Länsstyrelsens externa roll, med fokus på

att samordna och stödja regionala och lokala aktörer i arbetet med mänskliga rättigheter. Det externa arbetet står inför utveckling, från att endast drivas av Länsstyrelsen till att göra det tillsammans med regionala och lokala aktörer.

Mot den bakgrunden genomför Länsstyrelsen en genomlysning av utvecklingen av de människorättspolitiska målen i Stockholms län. Kartläggningen syftar till att identifiera viktiga utvecklingsområden och är ett steg i arbetet med för en stärkt regional samverkan för mänskliga rättigheter. Det regionala arbetet ska bidra till en gemensam inriktning med hänsyn till nationella målet om ett stärkt samordnat och systematiskt arbete för att säkerställa Sveriges internationella åtaganden.

Kartläggningen utgår främst från kommunerna i Stockholms län och deras perspektiv på människorättspolitiska utmaningar i länet. Genom att rikta fokus mot kommunernas erfarenheter och perspektiv är denna kartläggning på så sätt ett komplement till tidigare studier och kartläggningar på området.

Om Rambolls uppdrag

Länsstyrelsen gav Ramboll i uppdrag att genomföra kartläggningen. Rambolls uppdrag innebär att kartlägga, identifiera och analysera befintliga MR-utmaningar i Stockholms län. Följande har varit vägledande utgångspunkter:

- Alla kommuner ska ges möjlighet att bidra till kartläggningen
- Kartläggningen ska i första hand fokusera på de utmaningar som länets kommuner identifierar
- Kartläggningen ska bidra till att identifiera MR-utmaningar och förankring inför strategin hos länets kommuner
- Kartläggningen har ett särskilt fokus på utmaningar kopplade till konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering¹ och konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.²

Rapportens disposition

I kapitel två beskrivs genomförandet av kartläggningen med metoder för datainsamling och andra vägval. Där beskrivs även den analysram som Ramboll har använt. I kapitel tre och fyra presenteras de utmaningar som kommunerna och andra regionala aktörer lyft kopplat till konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering (kapitel 3) och konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (kapitel 4). I kapitel 5 beskrivs de utmaningar som identifierats kopplade till organisatoriska förutsättningar att arbeta med mänskliga rättigheter. Slutligen presenteras Rambolls sammanfattande slutsatser i kapitel 6 och rekommendationer till Länsstyrelsen i kapitel 7.

¹ Konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD).

² Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD).

Metod och genomförande

Genomförandet har bestått av tre faser (uppstart, datainsamling och analys) och en genomgående tät dialog med Länsstyrelsen. Uppstartsfasen bestod av urval för dokumentstudier, framtagande av analysram och kartläggningsverktyg. Datainsamlingen har bestått av strukturerade dokumentstudier, kvalitativa semi-strukturerade intervjuer och en workshop med kommunrepresentanter. Innan slutlig avrapportering har Ramboll lett en analysworkshop tillsammans med representanter för Länsstyrelsen. Ramboll har utgått från följande fyra metodologiska angreppssätt:

- **Ett strukturerat arbetssätt** med stöd av verktyget analysram och ett kartläggningsverktyg som tillsammans utgör grunden för analysen och för att systematiskt identifiera olika utmaningar relaterade till olika aspekter av de mänskliga rättigheterna.
- **Ett inkluderande arbetssätt** som innebär en löpande dialog med Länsstyrelsen och en analysworkshop i syfte att skapa hållbara resultat.
- **Ett rättighetsbaserat arbetssätt** utifrån Länsstyrelsens tre grundprinciper om att arbeta rättighetsbaserat och att ta avstamp i Sveriges konventionsåtaganden.
- **Triangulering som arbetssätt** som innebär en ansats som karaktäriseras av användning av redan känd kunskap, fokus på omvärldsfaktorer som påverkar arbetet och en kombination av metoder för datainsamling och analys.

Vägval och urval

I samråd med Länsstyrelsen har kartläggningen haft utgångspunkt i Sveriges ansvar enligt de internationella konventionerna; konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Urvalet av konventioner baseras på en bedömning av den kritik Sverige har fått från FN:s särskilda kommittéer³, ett rådande kunskapsgap om hur utmaningarna i länet ser ut i relation till dessa konventioner och erfarenheter av att konventionernas målgrupper är särskilt utsatta för diskriminering. Rapporten lyfter även in övriga utmaningar kopplade till mänskliga rättigheter som har kommit fram i kartläggningen.

³ Förenta Nationerna, 2018, Kommittén för avskaffande av alla former av rasdiskriminering, *Slutsatser avseende Sveriges kombinerade 22:a och 23:e periodiska rapport*. Förenta Nationerna, 2014, Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Slutsatser avseende Sveriges första rapport*.

Datainsamlingen har bestått av workshop och intervjuer med representanter för länets kommuner, experter på området, representanter för det civila samhället samt dokumentstudier (se förteckning i bilaga 1 och 2). Urvalet har skett i samråd med Länsstyrelsen.

Interaktiv workshop med kommuner

Då kartläggningen ska ta fasta på kommuners perspektiv på MR-utmaningar och bidra till en regional lägesbild valde vi att bjuda in kommunala representanter till en workshop. Detta för att skapa förutsättningar för ett mer fördjupat resonering kring utmaningarna samt för att kommunerna i en tidigare kartläggning har efterfrågat erfarenhetsutbyte sinsemellan.⁴ Workshopen uppskattades av deltagarna, som även lyfte behovet av att ses och dela erfarenheter på liknande sätt. Upplägg och innehåll för workshopen finns bifogad separat.

I samband med utskicket med inbjudan till workshop med kommunerna framkom det att Länsstyrelsens lista över kontaktpersoner var ofullständig. Workshopen har därför i efterhand även kompletterats med enskilda intervjuer med flera kommunrepresentanter. Ramboll har även sammanställt en aktuell kontaktlista för Länsstyrelsens fortsatta kontakter.

- Triangulering som arbetssätt som innebär en ansats som karaktäriseras av användning av redan känd kunskap, fokus på omvärldsfaktorer som påverkar arbetet och en kombination av metoder för datainsamling och analys.

Analysram

I arbetet med denna kartläggning har Ramboll framtagit en analysram, vilken legat till grund för diskussionerna på workshopen och intervjuerna i datainsamlingen. Analysramen är baserad på FN:s granskningskommittéers senaste slutsatser och rekommendationer till Sverige. Dessa lämnades år 2018 för konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering och 2014 för konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utöver den svenska officiella rapporteringen tar granskningskommittéerna till sig ytterligare information, genom bland annat civilsamhällets alternativrapportering inför slutsatserna. Analysramen för denna kartläggning är ett urval av de områden där granskningskommittéer påtalat brister i Sveriges arbete med att säkerställa de rättigheter som beslutats i konventionerna. De områden som utgör urvalet för respektive konvention presenteras nedan. Detta tillvägagångssätt har valts i samråd med

⁴ Se Länsstyrelsen Stockholm, 2016, *Jämställdhet och mänskliga rättigheter - nulägesbeskrivning av kommunernas arbete*, Rapport 2016:17.

Länsstyrelsen i Stockholm för att i datainsamlingen kunna ringa in områden där brister riskerar att uppstå inom kommunernas rådighet. Urvalet består av rättighetsområden där konventionstexten framhåller lokal förvaltning som ansvarig inom rättighetsområdet, där rättigheten berör verksamhet som kommunen ansvarar för, eller där konsekvenser av bristande rättighetsperspektiv eller diskriminering berör kommunens ansvarsområden.

Konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering

FN:s konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering trädde i kraft i Sverige 1972. Konventionen slår fast rätten för var och en, utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, till likhet inför lagen. Det gäller bland annat politiska och medborgerliga rättigheter som att rösta, delta i politiska val, åsiktsfrihet och församlingsfrihet. Det gäller även ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter så som rätten till lika lön för lika arbete, rätten till bostad och hälsovård. Även rätten till utbildning och att delta på lika villkor i kulturell verksamhet omfattas av konventionen. Konventionen slår också fast att stater har skyldighet att vidta åtgärder inom sociala, ekonomiska och kulturella områden för att säkra en tillfredställande utveckling och skydd för vissa grupper så att de fullt ut kan åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.⁵

Kommittén pekar på bristande insatser mot segregation, bostadsbrist och hatbrott i Sverige

FN:s granskningskommitté pekade ut brister i Sveriges arbete med konventionen i samband med sin granskning 2018. I sina slutsatser lyfter kommittén fram rekommendationer på områden där Sverige bör stärka arbetet. Följande punkter är ett urval av dessa, som har bäring på kommunernas ansvar och rådighet.

⁵ Artikel 1 slår fast vad som avses med diskriminering: I denna konvention avses med uttrycket *rasdiskriminering* varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härkomst eller nationellt eller etniskt ursprung som har till syfte eller verkan att ominstetgöra eller inskränka erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet.

Urval av områden där Sverige fått kritik av FN:s kommitté för avskaffande av alla former av rasdiskriminering

- Bristande tillgång till arbete, särskilt för afrosvenskar och muslimer
- Ekonomisk segregation
- Tvångsavvisningar av romer som bor i tillfälliga bosättningar
- Bristande tillgång till hälso- och sjukvård för romer
- Stereotypa bilder utmålas i media och av politiker
- Bristande tillgång till rättvisa och polisens rasprofilering
- Hatpropaganda i medier och på internet
- Hatbrott och rasistiskt våld, särskilt mot muslimer, afrosvenskar och romer
- Mordbränder mot moskéer och asylboenden
- Rasistiska och extremistiska organisationers offentliga demonstrationer
- Rasistiskt våld och diskriminering som särskilt drabbar kvinnor
- Bristande tillgång på bostäder och segregerade bostadsområden, som särskilt drabbar afrosvenskar och muslimer
- Brist på särskilda åtgärder mot strukturell diskriminering och insatser, till exempel för nyanlända
- Otillräckliga åtgärder mot trakasserier mot judar och spridande av antisemitisk propaganda*

Källa: Förenade Nationerna, 2018, Kommittén för avskaffande av alla former av rasdiskriminering, Slutsatser avseende Sveriges kombinerade 22:a och 23:e periodiska rapport. *European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), ECRI REPORT ON SWEDEN—fourth monitoring cycle.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i kraft i Sverige 2009. Konventionen slår fast att alla människor är lika inför lagen och att staterna ska förbjuda all diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Arbetet ska särskilt se till kvinnors och barns behov för att säkerställa att de har tillgång till alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete på lika villkor som andra, och rätt till utbildning. Alla personer med funktionsnedsättning ska kunna leva oberoende och fullt ut kunna delta i livets alla områden, med lika valmöjligheter. Staterna ska därför se till att samhället är tillgängligt. Det kan handla om transporter, kommunikation och IT.

Kommittén pekar på bristande insatser mot psykisk ohälsa, tillgänglighet och barns delaktighet

FN:s granskningskommitté pekade ut brister i Sveriges arbete med konventionen i samband med sin granskning 2014. I sina slutsatser lyfter kommittén fram rekommendationer på områden där Sverige bör stärka arbetet. Följande punkter är ett urval av dessa, som har bäring på kommunernas ansvar och rådighet.

Urval av områden där Sverige fått kritik av FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättningar

- Det saknas kunskap om hur kvinnor med funktionsnedsättning diskrimineras och handlingsplaner sakna ett genusperspektiv
- Barn med funktionsnedsättning utsatt för mer våld än andra barn, och bristande medvetenhet hos personer som arbetar med barn
- Psykisk ohälsa, psykosociala problem och sjukdomar bland ungdomar med funktionsnedsättning. Elevhälsan har för lite resurser och det tar för lång tid att få tillgång till skolans psykologer
- Barn med funktionsnedsättning är inte regelmässigt delaktiga i beslut som rör deras liv
- Otillräcklig information om skälig anpassning och diskriminering på grund av funktionsnedsättning till allmänhet och offentliganställda
- Offentliga publikationer och information är inte tillgängliga
- Regler om tillgänglighet i byggnader följs inte och offentlig upphandling används inte för att till fullo främja tillgänglighet
- Högt och ökande antal självmord bland personer med funktionsnedsättning, även bland pojkar och flickor
- Att familjer med funktionsnedsättning utsätts för ytterligare utredningar inför adoption
- Arbetslösheten för personer med funktionsnedsättning är högre än för befolkningen i övrigt, och av dessa högre för kvinnor än för män
- Skolor kan vägra att ta emot vissa elever med funktionsnedsättning med hänvisning till organisatoriska och ekonomiska svårigheter
- Att lagen tillåter psykiatrisk tvångsvård och de metoder som används, till exempel elbehandling, remmar och bälten
- Att förvaltarskap är en form av ställföreträdande beslutsfattande
- Graden av våld som kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för, och för låg andel skyddade boenden som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning
- Kraftiga minskningar av den personliga assistansen utan motivering

Källa: Förenade Nationerna, 2018, Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Slutsatser avseende Sveriges första rapport.

Ordval och begrepp

Nedan följer en beskrivning av några av de ordval och begrepp som förekommer i rapporten. Samtliga ordval är i enlighet med Länsstyrelsens rekommendation.

- **Mänskliga rättigheter:** I rapporten förkortas ibland mänskliga rättigheter som MR och människorättsliga utmaningar som MR-utmaningar.
- **Funktionsnedsättning:** I rapporten används genomgående begreppet funktionsnedsättning i enlighet med hur det formuleras i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det pågår dock en begreppslig diskussion på området där begrepp som till exempel funktionsvariation och funktionshinder förekommer.
- **Rasdiskriminering:** I rapporten används begreppet rasdiskriminering i enlighet med hur det formuleras i Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering. I rapporten används även begreppet etnisk diskriminering. Enligt den svenska diskrimineringslagen är etnisk tillhörighet en av sju diskrimineringsgrunder.⁶ Det pågår en begreppslig diskussion på området.

⁶ De sju diskrimineringsgrunderna är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

Utmaningar kopplade till genomförandet av konventioner för avskaffande av alla former av rasdiskriminering

I denna del presenteras de utmaningar som har identifierats som relaterar till genomförandet av konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering.

Kommunerna ger en samstämmig bild av utmaningarna de möter i genomförandet av konventionen. Kartläggningen visar att utmaningarna kretsar kring ojämlik hälsa, bostadsbrist och boendesegregation, samt diskriminering på arbetsmarknaden och ekonomisk segregering. Hatbrott och rasistiskt våld lyfts särskilt fram som utmaningar.

Kommunerna upplever i olika grad att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att arbeta systematiskt mot rasdiskriminering. Det finns behov av att höja kompetensen generellt hos kommunens medarbetare och andra som i sitt arbete kommer i kontakt med personer som riskerar att utsättas för rasdiskriminering, till exempel inom sjukvården.

Det finns också möjligheter till lärande av de kommuner som har längre erfarenhet av att arbeta aktivt och systematiskt med att åtgärda strukturella skillnader mellan grupper tillgång till mänskliga rättigheter. Det finns ett behov av stöd dels i att använda konventionen för att stärka arbetet och dels av metodstöd i att omsätta konventionsåtagandet i den dagliga verksamheten.

Ojämlik hälsa är en utmaning

En av utmaningarna i arbetet med mänskliga rättigheter handlar om ojämlik hälsa. Tidigare studier visar att det finns stora hälsoskillnader mellan olika grupper i länet, där invånare i socioekonomiskt svaga områden ofta har sämre hälsa än andra. Såväl förväntad medellivslängd som risken att insjukna i sjukdomar skiljer sig i olika delar av regionen och är ofta knutna till boendemiljöer.⁷ Kommunerna i denna kartläggning bekräftar den bilden och menar att skillnaderna mellan grupper i kommunerna är strukturella och kopplade till bland annat utbildningsbakgrund, inkomst, bostadsort, kön och etnicitet. En kommun upplever att ojämlikheterna ökar och att människor har olika möjligheter att påverka sin hälsa. En kommun lyfter kvotflyktingar som en särskilt utsatt grupp, där samarbete med landstinget kring både psykisk och fysisk vård anses viktigt.

⁷ Sweco, 2017, *Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter*.

Flera kommuner framhåller att det ofta saknas kunskap om verksamma strategier för hälsoförbättringar. Region Stockholm framhåller att några kommuner har gjort genomlysningar av folkhälsoarbetet för att utreda vad kommunen gör som har bäring på folkhälsan. Erfarenheten av det är att satsningarna kräver mycket tid och måste vara långsiktiga. Könstympling lyfts också fram som ett område där sjukvården anses sakna kunskap och inte erbjuder patienter den vård de behöver.

Brist på bostäder slår hårdast mot redan utsatta grupper

Brist på bostäder utgör en annan utmaning i arbetet med mänskliga rättigheter. Bostadsbrist är en utmaning i hela landet, inklusive i storstadsregionerna. Även om bristen på bostäder drabbar många invånare så har vissa grupper svårare att hitta bostad. I flera rapporter om bostadsmarknaden i länet pekas till exempel ungdomar, studenter och nyanlända ut som särskilt utsatta vad gäller brist på bostäder.⁸ Den bilden bekräftas av kommunerna i kartläggningen, som menar att bostadsbristen slår hårdast mot ekonomiskt svaga grupper. Dels drabbar bostadsbristen grupper som är utsatta för strukturell diskriminering, dels bidrar bostadsbristen till ökad segregation. I några kommuner är boende för nyanlända personer en särskild utmaning, medan andra upplever sig klara det bra. En kommun upplever att situationen är svårast för kvotflyktingar. Brist på bostäder gäller dock inte bara personer som rasifieras, utan enligt kommunerna även unga människor eller personer med svagare socioekonomisk ställning. Bostadssegregationen, med stora skillnader mellan bostadsområden, utpekas som ett stort problem i flera kommuner.

Några kommuner menar att bostadsbyggandet ibland saknar koppling och ansvar för ett högre samhällsideal. De framhäver att samhället i stort tjänar på byggande av olika bostadsformer som också bidrar till stärkt integration. I en kommun byggs till exempel många nya bostäder, men dessa är framför allt dyra bostadsrätter som inte avhjälper problemen. Samtidigt pågår andra insatser som har med bostadsbyggande att göra, till exempel diskussioner kring sociala byggnormer och ökad tillgänglighet, eller mer flexibla och blandade bostadsformer. I vissa fall upplevs det finnas regelverk som bakbinder.

Det finns även skillnader mellan kommunerna. Kommunrepresentanter upplever att de olika kommunerna bygger nytt i olika hög utsträckning, ofta beroende på tillgången på mark. Det upplevs även att vissa kommuner inte gör sin del, till exempel genom att inte bygga hyresrätter där det finns många bostadsrätter. Flera kommuner uppger att det finns bostäder som är billigare. Bostäder är en kommunal fråga som berör hela regionen.

⁸ Boverket, 2018, *Bostadsmarknadsenkäten 2018: Bostadsmarknaden för olika grupper*. Länsstyrelsen, 2018, *Läget i länet. Bostadsmarknaden i Stockholms län 2018*.

Ekonomisk segregering och brist på arbete utgör stora utmaningar

Ekonomisk segregering och diskriminering på arbetsmarknaden utgör ytterligare utmaningar i kommunernas arbete med mänskliga rättigheter. Flera kommuner ser särskilda risker för rasdiskriminering i relation till rätten till arbete. De menar att personer diskrimineras genom att andra bedömer dem ha lägre kompetens, exempelvis språkkunskaper, på grund av upplevd härkomst eller att en person väljs bort på grund av sitt namn. Kommunerna har en bild av att människor med utomeuropeisk bakgrund oftare får deltidsarbeten och mer sällan når högre tjänstepositioner. Kommunernas bild stämmer väl överens med studier på området. Det har bland annat visats att afrosvenskar ofta diskrimineras på den svenska arbetsmarknaden, med sämre möjligheter att avancera till högre befattningar och stora löneskillnader mellan afrosvenskar och befolkningen i övrigt.⁹ En kommun påpekar dessutom att romer upplever sig stå långt från arbetsmarknaden. I en annan kommun finns tecken på att graden av upplevd diskriminering är högre bland kvinnor och i socioekonomiskt utsatta områden.

Det finns en koppling mellan brister i rätten till arbete, ekonomisk segregation och rätten till bostad. Den som inte får sina rättigheter tillgodosedda inom ett av dessa områden, upplevs av flera kommuner också riskera att inte kunna tillgodogöra sig andra rättigheter. I arbetet mot ekonomisk segregation påpekar en kommun att det är viktigt att fokusera på de negativa effekterna av segregation, så som brist på makt och inflytande. En kommun upplever att man missar de mest utsatta grupperna i medborgardialog, trots försök att nå dem. Dessa grupper upplevs svåra att engagera, särskilt vad gäller kvinnor och ensamstående.

Kommuner upplever sig ha kommit olika långt i arbetet med att förebygga och motverka segregering. Anpassning till de senaste årens befolkningsförändringar kan ta tid. En kommun menar att den nyligen börjat anpassa sig till att ha fått en förändrad befolkningssammansättning. Nu upplever samma kommun att man talar om utmaningarna och därför mer systematiskt kan arbeta med utsatta bostadsområden. Kommunalt samarbete i frågan anses även av flera kommuner viktigt eftersom många invånare arbetar utanför den egna kommunen.

Hatbrott och rasistiskt våld finns ofta under ytan

Flera kommuner känner igen sig i FN:s granskningskommittés uppmärksammande av att hatbrott och rasistiskt våld är en utmaning i kommunernas arbete med mänskliga rättigheter. Kommunerna uppger att olika minoritetsgrupper är olika utsatta för hatbrott och våld, beroende på vilken grupp som är i minoritet i respektive kommun. Muslimer, afrosvenskar och judar nämns som utsatta grupper, och kvinnor och unga uppges drabbas särskilt. Även där statistik över anmälningar eller våldsutsatthet saknas upplever kommunerna

⁹ Länsstyrelsen Stockholm, 2018, *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden*.

att våldet ofta finns under ytan, det vill säga ett hot om våld som drabbar personer som rasifieras. Utifrån tidigare studier kan konstateras att skillnaden mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet, är betydande vid hatbrott. Anmälningsbenägenheten kan också variera mellan de olika grupperna som blir utsatta för hatbrott, exempelvis kan förtroendet för rättsväsendet, eller myndigheter i allmänhet, variera och påverka om de utsatta anmäler brott till polisen. En annan utmaning i synliggörandet av hatbrott är att förutsättningar för att ange brottsinformation gällande hatbrottsmotiv är avgränsat till antiromska och antisemitiska motiv, vilket innebär att andra hatbrott riktade mot nationella minoriteter riskerar att förbli ouppmärksammade.

Några kommuner nämner polarisering, hatpropaganda och ett höjt tonläge i debattklimatet som ett problem. Detta gäller bland annat hat och hot mot kvinnor och på sociala medier, vilket en kommun framhåller som viktigt att prata om. Flera kommuner uppger vidare att såväl medier som lokala politiker är viktiga i arbetet mot hatpropaganda. En kommun menar att även om hatpropaganda produceras och sprids från andra kommuner så drabbas deras kommuninvånare, vilket är ett exempel på att frågan inte kan lösas av en kommun enskilt.

Det upplevs som svårt, men viktigt, att få tillgång till statistik om utsattheten för hatbrott på lokal nivå. Dessutom menar flera kommuner att det är viktigt att skilja på nationell och lokal nivå, där det är viktigt med lokal statistik för att uppmärksamma hur situationen verkligen ser ut i varje kommun.

En kommun framhåller att det är viktigt att arbeta såväl förebyggande – till exempel genom antiryktesarbete – som med beredskap för att hantera sådant som redan har hänt. Flera kommuner upplever detta arbete som ett relativt prioriterat område.

Civil Rights Defenders är en av de organisationer som har bidragit med underlag till kommitténs slutsatser. Civil Rights Defenders menar att det kommunerna kan göra för att minska hatbrott och diskriminering är att aktivt verka för likabehandling. Kommunerna kan utgöra en förebild vad gäller bemötande och för att enskilda personer inte diskrimineras inom den egna verksamheten eller i verksamhet som upphandlas. Organisationen menar att det även är en kommunal fråga att hantera konsekvenserna av att medborgarna upplever att polisen utsätter dem för rasdiskriminering, eftersom en prick i polisregistret skapar svårigheter att få jobb och bostad. Samma organisation menar också att kommunerna skulle kunna göra mycket mer för att stötta personer som släpps från kriminalvården.

Romsk inkludering är en utmaning

Flera kommuner lyfter romer som en särskilt utsatt grupp. En kommun påpekar att romer upplever diskriminerande bemötande hos socialtjänsten. Några kommuner betonar att de har strategier för romsk inkludering och att det är ett högt prioriterat arbete. Civil Rights Defenders menar att kommunerna i länet kan göra mer och välkomnar handlingsplaner för att ta ett helhetsgrepp. Det finns både fall av diskriminering mot enskilda personer som är romer, till exempel då en hyresvärd inte skriver kontrakt med en romsk familj, och även strukturell diskriminering mot romer som grupp. Avhysning av EU-migranter är visserligen en polisiär fråga, men att möjliggöra för romer att inkluderas i samhället kräver insatser på det strukturella planet och det är kommunernas ansvar, menar organisationen.

Kunskapen om samers kultur och språk behöver stärkas i och med att Stockholm blir samiskt förvaltningsområde

Region Stockholm och Stockholm Stad är sedan 2019 samiskt förvaltningsområde. Det innebär att samer ska kunna använda sitt språk i kontakt med Region Stockholm och Stockholms Stad. Kommunerna i denna kartläggning nämner inte specifikt detta åtagande som ett område där de ser utmaningar i människorättsarbetet. Civil Rights Defenders, som granskar förvaltningarnas arbete med mänskliga rättigheter, ser däremot vissa utmaningar. Organisationen menar att för att främja samers tillgång till sitt språk krävs det fler personer i Region Stockholm och i Stockholms Stad som behärskar språket och har kunskap om den samiska kulturen.

Utmaningar i att tala om rasism och behov av gemensamt språkbruk

Flera kommuner upplever att det är en utmaning att tala om rasism och strukturell diskriminering. I vissa kommuner anser man att rasdiskriminering ofta sker omedvetet. De efterlyser kompetenshöjande utbildningar för kommunens medarbetare, för att belysa situationer i det vardagliga arbetet där diskriminering kan ske. En annan kommun framhåller att det bredare arbetet med att belysa normer måste prioriteras, och att det är viktigt att öka kunskapen om det intersektionella perspektivet, det vill säga hur överlappande diskrimineringsgrunder kan förstärka varandra. En kommun betonar att det i arbetet är viktigt att synliggöra maktstrukturer och att i dialoger ge tolkningsföreträde till den minoritetsgrupp man talar med. Risken för diskriminering kan se olika ut mellan de olika nationella minoriteterna.

Kommunerna upplever sig ha kommit olika långt i arbetet med att identifiera och förebygga rasism och strukturell diskriminering. I en kommun anser man att det saknas både kompetens, rätt prioritering och lärande exempel i arbetet mot rasism. Medan vissa kommuner upplever att de har de verktyg

som behövs, och till exempel arbetar förebyggande med webbutbildningar för kommunens medarbetare, påpekar flera kommuner att det finns betydligt mer att göra.

En kommun menar att det har skett en stor positiv förändring de senaste åren mot att kunna sätta ord på utmaningarna kring segregering, rasism och utsatta bostadsområden, och därför även att prata om lösningar. En kommun menar att det är viktigt att ta kritik på allvar och fundera kring vad som kan förbättras.

Avsaknaden av ett gemensamt språkbruk utgör en svårighet i arbetet, enligt flera kommuner. Begrepp som rasdiskriminering, rasifiering och etnicitet upplevs som laddade. Att konventionen använder begreppet rasdiskriminering medan svensk lagstiftning använder diskriminering på grund av etnicitet skapar viss osäkerhet i att luta sig på konventionen i arbetet. Kommunerna har behov av språkstöd och efterfrågar ett gemensamt språkbruk i relation till genomförandet av konventionen.

Några kommuner upplever osäkerhet i vad det kommunala åtagandet i genomförandet av konventionerna innebär. Skyldigheten att åtgärda och förebygga diskriminering av enskilda personer framstår som tydlig för kommunerna. Vad gäller skyldigheten att åtgärda strukturella skillnader mellan grupperns tillgång till mänskliga rättigheter, så framstår det som mindre tydligt för kommunerna att denna skyldighet är fastställd i konventionen. Det finns därför behov av stöd i hur kommunerna i sitt arbete mot strukturell ojämlikhet mellan grupper kan luta sig på konventionen om avskaffande av rasdiskriminering. Utöver det finns det som nämnts behov av metodstöd i hur det kommunala ansvaret för att genomföra konventionen ser ut, och hur det kan omsättas i det dagliga arbetet.

Utmaningar kopplade till konventionen för rättigheter för personer med funktionshinder

I denna del presenteras de utmaningar som har identifierats som relaterar till genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I likhet med utmaningarna kopplade till konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering, framträder en samstämmig bild av kommunernas utmaningar vad gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommunerna ger en enig bild av att personer med funktionsnedsättning som grupp löper risk att inte få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Mönstret förstärks för personer som kan möta dubbel diskriminering, exempelvis barn och kvinnor med funktionsnedsättning. Brist på arbete och en meningsfull fritid är utmaningar, liksom brister i barns inflytande över beslut som rör dem.

För många kommuner är det här rättighetsområdet är eftersatt, vilket kan spegla att det är den senast tillkomna MR-konventionen. Arbetet för tillgänglighet är generellt i behov av en mer systematisk ansats för att ta sig an komplexa behov som spänner över en rad verksamhetsområden. De flesta kommuner menar att de behöver stärka sin kunskap och kompetens för att arbeta systematiskt för ökad tillgänglighet. Bland annat efterfrågas stöd i hur offentlig upphandling kan användas för att öka tillgängligheten i kommunernas verksamheter.

Komplexa behov kräver mer systematik i arbetet med att tillgode rättigheter

Flera kommuner menar att de behöver mer systematik i arbetet för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Behoven skiljer sig stort mellan personer med olika funktionsnedsättning och tillgänglighet innebär en rad olika saker beroende på funktionsnedsättning. Kommunernas ansvarsområden för att säkerställa rättigheter upplevs som komplexa av flera kommuner. Flera nämner också att de är medvetna om det intersektionella perspektivet, det vill säga att överlappande diskrimineringsgrunder, exempelvis kön och etnicitet i kombination med funktionsvariation, kan förstärka utsattheten. Detta bidrar till att arbetet med att stärka funktionsrättsperspektivet uppfattas som komplext.

Flera kommuner ser behov av en nulägesbeskrivning med aktuell statistik och analys av hur situationen ser ut idag. De menar också att sådan kunskap är nödvändig för att arbeta mer systematiskt. Samtidigt skiljer sig kommunerna åt här. I vissa kommuner fångar man upp till exempel upplevd

diskriminering i exempelvis brukarundersökningar och medborgarundersökningar, vilket ger en bild av förekomsten. Stockholms Stad har en ombudsman för funktionshinder, vilket framhålls som exempel på hur kommuner kan driva på arbetet för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.¹⁰

Socialstyrelsen påpekar att det finns brister och utmaningar när det gäller statistik över personer med funktionsnedsättning. Exempelvis i skolor med enbart ett fåtal barn med funktionsnedsättning för man inte nationell statistik över dessa för att skydda deras integritet. Socialstyrelsen lyfter att det därför skulle behövas mer forskning på området, till exempel när det gäller våld mot barn med funktionsnedsättning.

Rätten till arbete och meningsfull fritid är utmaningar

I relation till personer med funktionsnedsättning utgör rätten till arbete och meningsfull fritid stora utmaningar i MR-arbetet. Tidigare rapporter har bland annat visat att det generellt är svårt för unga med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden.¹¹ Enligt kritiken från FN:s granskningskommitté görs det inte tillräckligt för att minska den oproportionerligt höga arbetslösheten i den här gruppen. En kommun framhåller att det är en utmaning att ordna arbete åt personer med funktionsnedsättning som vill ut på arbetsmarknaden.

Civil Rights Defenders bekräftar den bilden och menar att kommunerna borde gå före och anställa personer med funktionsnedsättning. Kommuner bör även säkerställa att de tekniska lösningar som finns i verksamheterna är användbara för en mångfald av människor, däribland människor med funktionsnedsättning. Civil Rights Defenders menar att kommunerna inom ramen för offentlig upphandling bör ställa krav på verksamheter görs tillgängliga och att människor med funktionsnedsättning involveras i verksamheterna.

Flera kommuner instämmer i bilden av att den psykiska ohälsan är hög bland personer med funktionsnedsättning. Kopplat till det lyfter kommunerna behovet av fler insatser för en meningsfull fritid, och då särskilt för personer med psykiska/intellektuella funktionsnedsättningar. Särskilt unga och unga vuxna med funktionsnedsättning riskerar att bli hemmasittande när man inte längre omfattas av fritidsverksamhet som riktar sig till barn eller yngre.

¹⁰ I rapporten *En studie om diskriminering i Stockholms stads verksamheter* (2017) har Stockholm Stad sammanställt resultat från brukarundersökningar, medborgarundersökningar, antidiskrimineringsbyråer och intervjuer med chefer i verksamheterna för att kartlägga förekomsten av diskriminering på alla diskrimineringsgrunderna i verksamheterna.

¹¹ Sveriges Riksdag, 2017, *Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering*.

Lång väg kvar till god tillgänglighet

Kommunerna ger en samlad bild av att de ofta brister i arbetet för tillgänglighet. Detta trots medvetenhet bland många om den stärkta lagstiftningen som innebär att bristande tillgänglighet sedan 2018 kan utgöra grund för diskriminering. Kommunerna bekräftar även FN:s granskningskommittés bild av att offentliganställda saknar kunskap om vad skälig anpassning innebär.

Tillgänglighetsarbetet upplevs som en utmaning. Några kommuner framhåller, som diskuteras ovan, att tillgänglighet är komplext och berör många verksamhetsområden. En kommun menar att det här arbetet kommer an på en rad olika funktioner i kommunen och att det trots en rad olika riktlinjer och regler begås misstag i exempelvis bygglov och planprocesser. En kommun framhåller att tillgänglighetsarbetet är politiskt prioriterat, men att de ändå saknar en plan och en systematik i arbetet.

Ett flertal kommuner i kartläggningen menar att offentlig upphandling inte tillräckligt används som verktyg för att förbättra tillgängligheten i kommunen. Det bekräftar kritiken som Sverige har fått av FN:s granskningskommitté. En kommun menar exempelvis att det är en brist att det saknas en intern kontrollfunktion som ser till att upphandlingar ställer tillräckliga krav på tillgänglighet. En risk är att man väljer bort tillgänglighet när det blir för dyrt, trots att det har visat sig bli väldigt dyrt att åtgärda sådana fel i efterhand. Här menar flera kommuner att det är just kunskapen som brister och att det finns behov av kompetenshöjning på de enheter som arbetar med upphandling. En kommun påpekar att även då de anlitar tillgänglighetskonsulter får de ofta olika besked om vad som anses vara skälig anpassning.

Att offentlig information och kommunens egna hemsida inte är anpassad till personer med kognitiv funktionsnedsättning nämns av ett par kommuner. En kommun konstaterar att man med enkla medel skulle kunna informera mer om tillgänglighet i infrastruktur och samla in medborgarnas synpunkter om brister, men att man saknar personalresurser även för en sådan relativt enkel åtgärd.

Kvinnor med funktionsnedsättning är mer utsatta

Kvinnor med funktionsnedsättning utgör en särskilt utsatt grupp i relation till arbetet med mänskliga rättigheter. Flera studier indikerar att kvinnor med funktionsnedsättning löper högre risk att utsättas för våld än andra, även om det inte alltid är möjligt att påvisa statistiskt signifikanta skillnader mellan kvinnor med respektive utan funktionsnedsättning.¹² Många kommuner i kartläggningen bekräftar att kvinnor med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp, där verksamheterna riskerar att brista i att tillgodose deras rättigheter. Dessa kvinnor är exempelvis ofta i beroendeställning till andra, vilket skapar stor utsatthet. Socialstyrelsen menar att det finns brister i

¹² Myndigheten för delaktighet, 2017, *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*.

bemötande från socialtjänsten som särskilt riskerar att drabba kvinnor med funktionsnedsättning.

Kvinnor med funktionsnedsättning är som grupp mer våldsutsatta, samtidigt som Socialstyrelsen menar att det ofta saknas rutiner för att identifiera och hantera våldsutsatthet på kommunal nivå. Socialstyrelsen bekräftar också bilden från FN:s granskningskommitté om att skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor brister i tillgänglighet för kvinnor med funktionsnedsättning.

Otillräckliga insatser mot frihetsberövande, tvång och förvaltarskap

Användandet av tvång, frihetsberövande och förvaltarskap lyfts inte av kommunerna i denna kartläggning som en utmaning med arbetet för mänskliga rättigheter, trots att Sverige fått kritik på dessa områden. Ett skäl till det kan vara att intervjupersonerna ofta haft ett övergripande ansvar för MR-frågorna och därför inte har direkt inblick i kommunens arbete med funktionsrättsfrågor.

Civil Rights Defenders är en av de organisationer som har bidragit med underlag till kommitténs slutsatser. Civil Rights Defenders menar att kommunerna går tillbaka mot institutionaliserade lösningar när man bygger boenden för personer med funktionsnedsättningar, även om dessa är frivilliga. Samma organisation menar att det sker som en konsekvens av nerdragningar inom LSS.

Civil Rights Defenders menar också att kommunerna inte ger tillräckliga stödinsatser för personer som avslutat rättspsykiatrisk vård. Cirka 10–15 procent av de intagna blir kvar efter behandlingens slut för att kommunerna inte ordnar bostad eller annan stödinsats.

Insatser har gjorts för att minska användandet av tvång mot barn i vården, men Civil Rights Defenders är kritiskt mot att inga liknande insatser pågår för att förändra möjligheten att använda tvång när det gäller vuxna patienter.

Civil Rights Defenders noterar även att kommunerna har ett handlingsutrymme i att bevilja godmanskap istället för förvaltarskap, för att respektera individernas rätt till självbestämmande. Organisationen menar att Sverige inte har hanterat FN-kritiken mot förvaltarskapet och att kommunerna här har ett outnyttjat handlingsutrymme.

Utmaningar i inflytande och medbestämmande

En utmaning i arbetet med mänskliga rättigheter berör inflytande och medbestämmande. Flera kommuner påtalar att barns och ungas bristande delaktighet i beslut som rör dem är en utmaning. Detta stämmer överens med såväl FN:s granskningskommittés slutsatser som tidigare studier på området. Det har bland annat framkommit att det finns stora brister vad gäller

möjligheter för barn med funktionsnedsättning att uttrycka sina åsikter i kontakt med myndigheter och att påverka sin situation på skol- och fritid.¹³

Kommunerna ger en samlad bild av att man har eller försöker att etablera tillgänglighetsråd eller funkisråd där det civila samhällets funktionsrättsorganisationer är representerade. Erfarenheterna skiljer sig mellan kommunerna, där några särskilt nämner svårigheter att få yngre att engagera sig i rådet. En utmaning i funkisrådet i en kommun har varit att ta hänsyn till ett bredare funktionsrättsperspektiv och att personer med funktionsnedsättning som grupp har skilda behov. Kommunen har tills vidare lagt rådet på is i hopp om att hitta bättre arbetsformer, ett beslut som deltagarna var eniga om.

¹³ Myndigheten för handikappolitisk samordning, 2014, *Barn äger – Handisams slutsatser och förslag*.

Utmaningar kopplade till organisatoriska förutsättningar att arbeta med mänskliga rättigheter

I detta avsnitt beskrivs utmaningar kopplade till organisatoriska förutsättningar att arbeta i enlighet med mänskliga rättigheter.

Sammantaget är det stor variation i hur det strategiska arbetet bedrivs i kommunerna och hur frågorna prioriteras av den politiska ledningen. Flera kommuner ser utmaningar i att arbeta strategiskt med att säkerställa mänskliga rättigheter. Det behövs både ökad kunskap om kommunernas ansvar i att arbeta konventionsenligt, liksom metodkunskap inom många delar av verksamheten kring hur rättigheterna kan omsättas i det dagliga arbetet. Deltagande och dialog med medborgarna framhålls som förbättringsområden, liksom att framtagandet av lokal statistik kan stärka systematiken i arbetet.

Kommunernas organisering av människorättsarbetet skiljer sig åt

Organiseringen av frågor om rasdiskriminering och diskriminering av personer med funktionsnedsättning varierar mellan kommunerna i länet. Vissa kommuner har utpekade funktioner som strategiskt arbetar med frågor om mänskliga rättigheter och funktionsnedsättning på kommunledningskontoret eller motsvarande. Ett antal kommuner har ombudsmän eller strateger med spetskompetens inom särskilda sakområden kopplade till mänskliga rättigheter. Ansvarsområdena varierar och innefattar såväl mänskliga rättigheter och social hållbarhet generellt som jämställdhet och barnrätt specifikt. I vissa kommuner finns dessutom nämnder och råd med särskilt sakfrågesansvar. Några kommuner organiserar MR-arbetet under ett bredare paraplybegrepp eller utifrån ett särskilt fokusområde, till exempel social hållbarhet, Agenda 2030, de sju diskrimineringsgrunderna eller bostäder. I andra kommuner saknas detta och frågor om mänskliga rättigheter återfinns i enskilda förvaltningar såsom socialtjänsten. En del kommuner har placerat MR-arbetet på HR-avdelningen.

Några kommuner beskriver att det saknas en ”samlade kraft” när arbetet ligger hos enskilda förvaltningar, att det finns en risk att delar av ansvaret ”faller mellan stolarna” och att det saknas en sammanhållen bild av arbetet. Några kommuner menar också att pågående arbete eller initiativ i huvudsak bedrivs av enskilda personer och inte är integrerade i ordinarie verksamhet.

En kommun menar att det är en utmaning i mindre kommuner att tjänstemännen måste vara experter på många olika rättighetsperspektiv och att man behöver hitta synergier för att rättigheter ska genomsyra hela kommunens verksamhet istället för att arbeta med olika rättigheter i separata stuprör som

konkurrerar med varandra. Flera kommuner påtalar vikten av att säkerställa ett tvärsektorielt perspektiv och att MR-arbetet ska genomsyra alla verksamheter i kommunen genom att exempelvis placera funktioner vid en stabsfunktion eller motsvarande för att tydliggöra perspektiv kring ledning och styrning.

Stora utmaningar i hur MR-arbetet ska blir mer strategiskt

Flera kommuner lyfter vikten av att målsättningar för arbetet med mänskliga rättigheter är integrerade i de viktigaste styrdokumenterna så som strategier, budgetar och budgetmål som gäller kommuners samtliga verksamhetsområden. Så tycks också vara fallet i flera men inte alla kommuner. Även kommunala handlingsplaner för mänskliga rättigheter lyfts fram som viktiga styrmedel för att beskriva hur arbetet ska bedrivas och hur resultat ska åstadkommas per verksamhetsområde och utifrån formulerade mål och indikatorer i kommunbudgeten. Flera kommuner har skrivit under CEMR-deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå. Handlingsplaner för romsk inkludering lyfts fram som positiva exempel.

Kommunerna efterfrågar metoder för att arbeta mer strategiskt och systematiskt med frågor om etnisk diskriminering och diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Det finns ett behov av att identifiera den större bilden, att identifiera övergripande bild i form av exempelvis MR-kappa eller ram som pekar på individens rättigheter. Flera menar att det finns behov av att synliggöra synergier i arbetet eftersom frågorna berör flera av kommuners verksamhetsområden, samt att skapa en långsiktighet.

En kommunperson beskriver utmaningen; ”Vi behöver identifiera den större bilden, vad det är vi ska bli bättre på. Exempelvis hur vi säkerställer rätten till utbildning inom funktionsrättsarbetet”. Samma person påpekar att detta arbete övergripande handlar om att synliggöra det rättighetsbaserade arbetssättet och kommuners skyldighet att säkerställa detta, samtidigt som det behöver bli mer greppbart utifrån kommuners verksamhetsområden. På samma vis påpekar en kommunperson hur de i enskilda frågor, exempelvis upphandlingsärenden eller i enskilda verksamheter, aktivt arbetar med att synliggöra frågor rörande funktionsnedsättning och tillgänglighet, samtidigt som samma kommun ser ett stort behov av att arbeta mer strategiskt och kommunövergripande med frågorna. En kommun menar att det krävs tid och reflektion för att omsätta kunskap om mänskliga rättigheter i praktisk handling och rutiner. Ett par kommuner påtalar att de ständigt lär sig och får ökad förståelse för vilka arbetsinsatser och aktiviteter som behöver genomföras, men att lärandet i sig kräver tid för reflektion.

Några kommuner anser att det är en utmaning att hitta system för att kvalitetssäkra och integrera MR-arbetet i verksamheten. Återrapporteringskrav framhålls som önskvärt. Länsstyrelsen framhålls som en aktör som skulle kunna kombinera hårda och mjuka incitament, så som åter-

rapporteringskrav och rankning av kommunerna, för att motivera kommunerna att prioritera MR-arbetet.

Kommunerna önskar mer samordning och kunskapsspridning inom Stockholms län. Generellt vill kommuner som inte upplever sig arbeta lika systematiskt med människorätsfrågorna lära sig av de kommuner där man arbetat längre med mänskliga rättigheter. Att lära av andra kommuners metoder och framgångsfaktorer framhålls som önskvärt och att det är en resursfråga att inte uppfinna hjulet igen. Ökad samverkan med civilsamhället framhålls också som en strävan hos flera kommuner.

MR-arbetet varierar med politisk majoritet och kan ibland politiseras

Vissa kommuner menar att den politiska majoriteten i kommunen är avgörande för hur MR-arbetet prioriteras, medan andra upplever att MR-arbetet är högt prioriterat oavsett politisk färg. Tjänstemän i kommuner där MR-arbetet är förankrat oavsett politisk majoritet påtalar att de har lagt mycket kraft och tid på att enas kring målsättningar, formuleringar och språkbruk som de olika partiföreträdarna kan stå bakom. Det skapar förutsättningar för kontinuitet i arbetet.

I andra kommuner lyfter företrädarna att den politiska förankringen av MR-frågorna upplevs som känslig och svår. Några kommuner uttrycker behov av stöd i att föra tvärpolitiska samtal om det kommunala ansvaret för genomförandet av konventionerna. Man uttrycker att det skulle kunna skapa mer långsiktighet i arbetet om man kan enas om nyckelord och åtaganden kring konventionerna som de folkvalda står bakom, oavsett politisk färg.

Flera av kommunerna menar att de folkvalda politikernas prioriteringar inom MR-arbetet får tydligt avtryck i verksamheten. Flera kommuner lyfter att det finns en risk att mänskliga rättigheter betraktas som politiskt färgade. En kommun menar att mänskliga rättigheter bland kommunpolitikerna betraktas som känsligt och en "vänsterfråga". Försäkringskassan lyfter att en utmaning är att MR-arbetet uppfattas som en politisk fråga som handlar åsikter och uppfattningar, när det bör betraktas som en fråga om rättssäkerhet.

Brister i kunskap leder till risk för diskriminering

Flera kommuner menar att okunskap och bristande insikt om normer riskerar att leda till diskriminering i kommunens bemötande av medborgarna. Ett par kommuner nämner att trots att ingen vill diskriminera så saknas kunskap och insikt om att vissa rutiner eller arbetssätt i praktiken kan diskriminera människor. Det kan handla om bristande anpassning för tillgänglighet, eller att behoven bedöms olika utifrån diskriminerande grunder. Exempelvis nämner en kommun att de känner till att det förekommer att män får mer hemtjänst än kvinnor, utifrån en förväntan att kvinnor ska göra mer i hemmet.

Bristande förståelse för intersektionellt perspektiv är också en riskfaktor. Där personal i verksamheterna inte är medvetna om normer och hur olika diskrimineringsgrunder kan samverka riskerar konsekvensen att bli att medborgare diskrimineras. Att vara kvinna med utländsk bakgrund och leva med en funktionsnedsättning kan innebära ökad risk för ekonomisk utsatthet. Att vara ung och ha utländsk bakgrund kan innebära ökad risk för diskriminering och våld. Skolan och sjukvården nämns av några kommuner som verksamheter där sådana utmaningar finns och där kränkningar av rättigheter riskerar att uppstå.

Flera kommuner påtalar att kompetenshöjning om mänskliga rättigheter behövs inom alla kommunens verksamhetsområden. Detta behov är stort just när det gäller de aktuella konventionerna om rasdiskriminering och diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

En kommun beskriver svårigheter med att tillsätta tjänster för att de inte kan hitta rätt kompetens inom MR-frågor. En annan kommun påtalar behovet av mer resurser till anställda i kommunen som arbetar med frågorna, i form av framför allt utbildningar.

Deltagande och medborgardialogen behöver stärkas

Flera kommuner menar att det är en utmaning att ha dialog med kommuninvånarna på lika villkor. De som faller utanför normen är ofta svårare att nå. Dessutom framhävs att man samråder med de nationella minoriteterna, men att det finns mer att göra. Kvinnor med utländsk bakgrund och ensamstående mammor nämns som grupper vars röster kommunerna sällan hör. En utmaning är att vissa grupper är helt osynliga, så som papperslösa personer som lever gömda.

En kommun menar att det är en stor brist att valdeltagandet skiljer sig åt mellan olika grupper, och att medborgare känner sig som deltagare i kommunen i väldigt olika grad. En kommun menar att fysiska mötesplatser i sig är en utmaning eftersom kommunen saknar naturliga mötesplatser inomhus. Samma intervjuperson tror att det kan behövas ett förändrat förhållningssätt till dialogen med medborgarna från kommunens sida för att nå alla som faller utanför normen på olika sätt, på så sätt att alla inte behöver tycka likadant. Ett par kommuner nämner att det är en utmaning att de saknar representation av en bredare befolkning eftersom flesta som arbetar i kommunhuset och som sitter i kommunfullmäktige är vita.

Lokal statistik för nulägesbild kan möjliggöra systematik

Det är skillnad mellan kommunerna när det gäller hur god nulägesbild och statistik de har av medborgarnas behov och upplevelser av diskriminering. Ett antal kommuner har inkorporerat frågor om upplevd diskriminering på olika grunder i exempelvis medborgarenkäter och brukarundersökningar.

Kommunerna efterfrågar särskilt en nulägesbild av tillgängligheten och behoven inom funktionsrättsfrågor i kommunen. Detta framhålls som en förutsättning för att stärka systematiken i arbetet med tillgänglighet.

Ett flertal kommuner lyfter även fram behov av lokal statistik, särskilt vad gäller utsatthet för våld, hatbrott och andra brott, samt upplevd diskriminering och rasism. En kommun efterfrågar gemensamma indikatorer och mått för att skapa jämförbarhet och lärande mellan kommuner.

I workshop med kommunerna framkom också att avsaknaden av statistik baserad på etniskt ursprung visserligen har stöd hos kommunerna, men att det försvårar jämförelser mellan olika gruppers tillgång på rättigheter och riskerar att osynliggöra etnisk diskriminering och ojämlikhet i kommunerna.

En kommun efterfrågar stöd i statistikhantering kring hur kommunen ska samla in statistik som kan möjliggöra svarsalternativ för ett tredje kön, och samtidigt synliggöra ojämställdhet mellan kvinnor och män.

Ytterligare MR-utmaningar som kommunerna möter

Under kartläggningen har ytterligare utmaningar framkommit som varken är kopplade till konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering eller konventionen för rättigheter för personer med funktions-nedsättning.

Flera kommuner framhåller våld i nära relationer, och särskilt mäns våld mot kvinnor, som en stor utmaning i arbetet med att tillgodose de mänskliga rättigheterna generellt sett. Enligt tidigare studier förekommer mäns våld mot kvinnor i alla åldrar, samhällsklasser, bostadsområden och yrkesgrupper.¹⁴ Utsatthet för våld är inte bara en människorättskränkning i sig utan hindrar tillgång till andra rättigheter och bidrar till psykisk ohälsa.

Transpersoner och icke-binära framhålls också av några kommuner som en våldsutsatt grupp vars röster sällan hörs. Det är en grupp som är över-representerad vad gäller psykisk ohälsa. Här påtalas att det krävs ökad kompetens i kommunerna.

Även Stockholms läns landsting (SLL) framhåller att en stor hälsoutmaning är våld i nära relationer. Det är en utmaning att upptäcka såväl de som utsätts för våld som dem som utsätter andra för våld. SLL menar att insatser kan göras för att stärka sjukvården, inklusive den psykiatriska vården, så att både våldsutsatta och förövare fångas upp och får hjälp. Snedvridna maskulinitetsnormer bidrar också till att män riskerar att växa upp med machokultur och våld.

¹⁴ Sweco, 2017, *Stockholmregionens utmaningar och möjligheter*.

RAMBOLLS SLUTSATSER

Sammanfattningsvis ger kommunerna och andra aktörer i länet en samstämmig bild av att det finns utmaningar på lokal nivå att arbeta i enlighet med åtagandena som slås fast i MR-konventionerna. De flesta kommuner som ingått i kartläggningen bekräftar bilden av att de möter särskilda utmaningar i de två konventioner som har varit fokus i denna rapport, konventionen för avskaffande av alla former av rasdiskriminering och konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I korthet betraktar kommunerna som ingått i kartläggningen det rättighetsbaserade arbetet som komplext och att en utmaning är att behoven hos utsatta grupper spänner över en bredd av kommunens verksamhetsområden. De flesta kommuner i kartläggningen är överens om att det är utsatta grupper som faller utanför normen som möter störst risk för MR-kränkningar. Kvinnor, personer som rasifieras, barn och personer med funktionsnedsättning löper ökad risk att diskrimineras och att inte få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Överlappande diskrimineringsgrunder kan dessutom förstärka varandra.

Utmaningar kopplade till konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering

Utmaningar inom det här området handlar bland annat om breda insatser mot strukturell diskriminering och segregation. Ojämlig hälsa, ekonomisk segregation, våld och olika nivåer av delaktighet, brist på makt och inflytande är exempel på utmaningar som kommunerna identifierar. I korthet stämmer kommunerna och experterna in i de rekommendationer och den kritik som FN:s granskningskommitté har givit Sverige. Medan några kommuner upplever det som känsligt att tala om rasism eller diskriminering på grund av hudfärg eller etnicitet har andra kommuner index som mäter exempelvis upplevd diskriminering i kontakt med kommunens verksamhet. De flesta aktörer som ingått i kartläggningen menar att det krävs breda insatser för att komma åt diskriminerande strukturer eller strukturell ojämlikhet i länet. Kompetenshöjande insatser för att förebygga rasdiskriminerande bemötande i kommunens verksamheter är också ett förbättringsområde.

Utmaningar kopplade till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Utmaningar inom det här området handlar bland annat om att behoven hos dessa personer ser väldigt olika ut och att tillgänglighetsanpassning kräver flera och olika insatser för att tillgodose denna grupp

mänskliga rättigheter. I korthet stämmer kommunerna in i de rekommendationer och den kritik som FN:s granskningskommitté har givit Sverige. Viktiga förbättringsområden är exempelvis att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i beslut som rör dem, förstärka insatserna för rätten till arbete och en meningsfull fritid, öka kunskap om hur offentliga upphandlingar kan främja tillgänglighet, öka kännedomen om konventionen bland tjänstemän och anpassa kommunikationen från kommunernas sida. Insatser för att minska användandet av tvång och att godkänna godmanskap men minska användandet av förvaltarskap är uppmaningar från civila samhället som kommunerna inte själva påtalade.

Det finns flera goda erfarenheter av strategisk styrning

Det finns flera goda erfarenheter av strategisk styrning och organisering för att arbeta konventionsenligt i kommunerna, även om de har kommit olika långt. Att arbeta strategiskt konventionsenligt framhålls som en möjlighet att åtgärda ojämlikhet inom kommunerna och länet. Det finns en risk för politisering av mänskliga rättigheter i vissa kommuner, medan arbetet är förankrat över partigränser i andra kommuner.

Kommunerna behöver mer stöd

För att stärka arbetet efterfrågar kommunerna möjligheter till lärande sinsemellan, exempelvis genom existerande och nya nätverk. Expertstöd efterfrågas exempelvis kring strategisk styrning för att jobba konventionsenligt, för att ta fram lokal statistik över utsatthet för våld och upplevd diskriminering, gemensamt språkbruk och kring hur offentlig upphandling kan användas för att öka tillgängligheten.

Det regionala perspektivet är viktigt

Rambolls bild är att kommunerna behöver ha ett regionalt perspektiv på sitt arbete med mänskliga rättigheter. Dels flyttar och pendlar medborgarna mellan kommunerna, dels påverkas kommunerna av varandras satsningar och brist på insatser, exempelvis vad gäller bostadsbyggande. Detta i sin tur påverkar också kommunernas förutsättningar att angripa de utmaningar som har identifierats i denna kartläggning. Denna bild bekräftas även av flera kommuner.

RAMBOLLS REKOMMENDATIONER

Ramboll rekommenderar Länsstyrelsen i Stockholm att ta fasta på den vilja till kompetenshöjning och lärande nätverk som finns bland kommunerna som har ingått i denna kartläggning. Å ena sidan möter kommunerna liknande utmaningar, å andra sidan har de kommit olika långt i sin metodutveckling och de har organiserat arbetet på skilda sätt. Det skapar goda förutsättningar för nätverkande och lärande sinsemellan. Det finns också en positiv förväntan på Länsstyrelsen som pådrivare. Kommunerna föreslår att Länsstyrelsen kan skapa engagemang genom att exempelvis ranka kommunerna årligen eller lyfta upp positiva exempel. Vidare finns en efterfrågan på expertstöd där Länsstyrelsen kan spela en viktig roll i att stötta kompetensutveckling i kommunerna.

Viktigt blir att Länsstyrelsens stödinsatser tar fasta på de erfarenheter som finns i kommunerna och att man förhåller sig till och strävar efter att skapa synergier med existerande nätverk och expertorganisationer bland länets aktörer. Nedan följer Rambolls rekommendationer till Länsstyrelsen i Stockholm. Rekommendationerna är uppdelade i två delar, dels utifrån Länsstyrelsen som expertstöd, dels utifrån Länsstyrelsens som regional samordnare.

Ramboll ser ett antal områden där Länsstyrelsen kan erbjuda expertstöd

Rambolls rekommendation är att Länsstyrelsen identifierar strategiska områden där Länsstyrelsen kan erbjuda expertstöd till kommunerna på en strategisk nivå. Dessa områden bör förankras för att hitta synergier med andra aktörers satsningar, exempelvis SKL. Områdena skulle kunna vara:

Stötta kommunernas önskemål att öka kompetensen hos alla medarbetare i att arbeta konventionsenligt. Bidra till kompetenshöjande insatser om utvalda konventioner och om ansvaret som faller inom kommunernas rådighet.

Stötta kommunernas önskemål att öka kompetensen hos alla medarbetare i att arbeta konventionsenligt. Bidra till kompetenshöjande insatser om utvalda konventioner och om ansvaret som faller inom kommunernas rådighet.

Ta fram tillgängligt material om kommunernas ansvar, exempelvis checklistor för hur ett rättighetsbaserat arbete kan omsättas i den dagliga verksamheten, inklusive beteendeförändring (nudging).

Ta fram tillgängliga versioner av konventionstexterna och av slutsatserna med de brister som FN:s granskningskommittéer har lyft.

Erbjud stöd i strategisk styrning för att inkorporera människorättsperspektivet i strategi och budgetarbete, inklusive uppföljning.

Stötta kommunerna i metoder för att skapa tvärpolitisk förankring av konventionsåtagandena på kommunal nivå.

Ramboll ser möjligheter i att systematisera MR-arbetet och att följa utvecklingen av de människorättsliga utmaningarna i Stockholms län. En möjlighet är att vidareutveckla den metod som har använts i den här kartläggningen för att ta fram ett uppföljningsverktyg. Ett uppföljningsverktyg skulle kunna göra det möjligt att följa hur kommunerna arbetar konventionsenligt.

Som regional samordnare kan Länsstyrelsen bidra med kunskapsunderlag och erfarenhetsutbyte

Rambolls rekommendation är att Länsstyrelsen vidareutvecklar sin roll som regional samordnare. Som regional samordnare kan Länsstyrelsen stötta samordning och synergier i kommunernas arbete. Länsstyrelsen bör även bidra till att ta fram kunskapsunderlag och bidra till en nulägesbild av behov och insatser i regionen. Länsstyrelsen kan också bidra till kompetenshöjning genom tematiska erfarenhetsutbyten mellan kommunerna. Här finns goda möjligheter ta fasta på kommunernas kunskap och erfarenheter.

Bidra till en nulägesbild, exempelvis genom kartläggning av behoven och framtagande av lokal statistik om våldsutsatthet och upplevd diskriminering i regionen. Bidra med metodstöd i hur kommunerna kan skapa lokal statistik över upplevd diskriminering genom exempelvis brukar- och medborgarundersökningar.

Samordna utvecklandet av en regional strategi med gemensamma prioriteringar tillsammans med kommuner och andra aktörer i länet. Ställ krav på återrapportering. Skapa engagemang genom en årlig ranking eller uppmärksamma lärande exempel.

Möjliggör nätverkande och erfarenhetsutbyte mellan kommunerna i syfte att bidra till metodutveckling. Nätverken bör omfatta både tjänstemän och förtroendevalda. Exempel på områden som kommunerna i denna kartläggning efterfrågar lärande kring är:

- *Rättighetsbaserat språkbruk, särskilt kopplat till konventionen om avskaffande av rasdiskriminering.*
- *Insamlande av lokal statistik med intersektionellt perspektiv. Exempelvis hur man möjliggör svarsalternativ för transpersoner utan att osynliggöra jämställdhet mellan kvinnor och män som grupper.*
- *Metoder för medborgardialog som når fler grupper.*
- *Metoder för tillgänglighetsråd, med ökad bredd i representation, till exempel av unga.*
- *Hur offentlig upphandling kan användas för att öka tillgängligheten i kommunen.*
- *Beredskap för hatkampanjer och propaganda.*

Ramboll ser flera utvecklingsområden när det gäller att ta fram underlag och lärande exempel på utvecklandet av lokal statistik, en nulägesbild och bemötandestudier. Vi ser även att det finns möjlighet att nyttja de kontakter som initierats i denna kartläggning för att processleda gemensam metodutveckling inom områdena ovan, inklusive gemensamt språkbruk.

BILAGA 1

REFERENSER

- Boverket. 2018. *Bostadsmarknadsenkäten 2018: Bostadsmarknaden för olika grupper*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsplanering/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten-i-korthet/olika-grupper/> (hämtad 7 mars 2019).
- Civil Rights Defenders. 2018. *Sweden's compliance with the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD)*. Submission for the Committee on the Elimination of Racial Discrimination's review of Sweden during its 95th session, 23 April-11 May 2018.
- Committee on the Elimination of Racial Discrimination. 2009. *Seventy-fifth session, August 2009. General Recommendation No. 32*. CERD/C/2007/1.
- Diskrimineringsombudsmannen. 26 februari 2019. *Etnisk tillhörighet som diskrimineringsgrund*. <http://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/etnisk-tillhorighet-som-diskrimineringsgrund/> (hämtad 5 mars 2019).
- Diskrimineringsombudsmannen. 2014. *Mänskliga rättigheter på hemmaplan – inspiration för arbetet i kommunen*.
- Emerga Research and Consulting. 2015. *Mänskliga rättigheter i kommuner, regioner och landsting – Kartläggning av arbetet med mänskliga rättigheter samt önskemål om stöd i detta arbete*. Kartläggning på uppdrag av Sveriges Kommuner och Landsting.
- European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). 2012. *ECRI REPORT ON SWEDEN - Fourth monitoring cycle*.
- Förenta Nationerna. 6 juni 2018. Kommittén för avskaffande av rasdiskriminering. *Slutsatser avseende Sveriges kombinerade 22:a och 23:e periodiska rapport* (original på engelska: CERD/C/SWE/CO/22-23).
- Förenta Nationerna. 12 maj 2014. Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. *Sammanfattande slutsatser avseende Sveriges första rapport* (original på engelska: CRPD/C/SWE/CO/1).
- Länsstyrelserna. 2017. *På tal om mänskliga rättigheter*.
- Länsstyrelserna. 2016. *Metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt på länsstyrelserna*.
- Länsstyrelsen Stockholm. 2018. *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden*. Rapport 2018:21.

- Länsstyrelsen Stockholm. 2018. *Läget i länet. Bostadsmarknaden i Stockholms län 2018*. Rapport 2018:9.
- Länsstyrelsen Stockholm. 2018. *Strategisk inriktning för hållbar tillväxt och attraktionskraft i Stockholms län 2025+*. Rapport 2018:12.
- Länsstyrelsen Stockholm. 2017. *Ett jämställt Stockholm – Länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2018–2020*. Rapport 2017:24.
- Länsstyrelsen Stockholm. 2016. *Jämställdhet och mänskliga rättigheter – nulägesbeskrivning av kommunernas arbete*. Rapport 2016:17.
- Myndigheten för delaktighet, 2017, *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*.
- Myndigheten för delaktighet. 2017. *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.
- Myndigheten för delaktighet. 2015. *Riktlinjer för tillgänglighet. Riv hindren*.
- Myndigheten för handikappolitisk samordning. 2014. *Barn äger – Handisams slutsatser och förslag*.
- Regeringskansliet. 2017. *Sveriges tjugoundra och tjugotredje periodiska rapport till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering*.
- Regeringskansliet. 2008. *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.
<https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf> (hämtad 5 mars 2019).
- Regeringskansliet. 2006. *FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter*.
- Regeringskansliet. 1971. *Internationell konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (ICERD)*. SÖ 1971:40.
<https://www.regeringen.se/49b763/contentassets/3ff8a9bdaaca45c7bc1469bf6d46b1fe/internationell-konvention-om-avskaffandet-av-alla-former-av-rasdiskriminering-so-197140> (hämtad 5 mars 2019).
- Stockholms läns landsting. 2018. *RUFS 2050: Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – Europas mest attraktiva storstadsregion. Rapport 2018:10*.
- Stockholms läns landsting. 2017. *Boendestrukturen i Stockholms län och delområden 2017 – En registerstudie*. Demografirapport 2018:9.
- Stockholms läns landsting. 2015. *Bostadsmarknaden – en komplex väg från teori till praktik*. Rapport 2015:1.
- Stockholm stad. 2017. *Att synliggöra det omedvetna - En rapport om att förebygga diskriminering i Stockholms stad*. Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Författad av Johanna Löfvenius.

Stockholm stad. 2017. En studie om diskriminering i Stockholms stads verksamheter.

Tillväxtverket. 2017. Operativt program inom målet investering för sysselsättning och tillväxt.

<https://tillvaxtverket.se/download/18.5448a7041636d9ecf8640146/1526901719569/Stockholm%202014SE16RFOP005.pdf> (hämtad 5 mars 2019).

Svenska ESF-rådet. 2018. Regional handlingsplan för Europeiska socialfonden 2014–2020 i Stockholm – Inriktning för 2019.

<https://www.esf.se/Documents/Min%20region/Stockholm/Regional%20plan/Regional%20handlingsplan%20-inriktning%20f%c3%b6r%202019.pdf> (hämtad 5 mars 2019).

Svenska ESF-rådet. 2015. Regional handlingsplan för Europeiska socialfonden 2014–2020 i Stockholm.

<https://www.esf.se/Documents/Min%20region/Stockholm/Regional%20plan/Slutlig%20%20Regional%20handlingsplan%202014-2020%2020150129%20c3%96K.pdf> (hämtad 5 mars 2019).

Sveriges Kommuner och Landsting. 2017. Mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå - En plattform för policy- och verksamhetsutveckling.

Sveriges Kommuner och Landsting. 2016. Mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå – Omvärldsstudie med fokus på styrning och ledning.

Sveriges Kommuner och Landsting. 2015. Handlingsplan för ett stärkt arbete för mänskliga rättigheter i kommuner, landsting och regioner.

Sveriges Riksdag, 2017, Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering. Rapport 2017/18:2.

Sweco. 2017. Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter. Omvärldsanalys på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm.

BILAGA 2

Aktörer som deltagit i kartläggningen

Kommuner som Ramboll har varit i kontakt med

Samtliga kommuner i Stockholms län har bjudits in att delta i kartläggningen. Representanter för sex av kommunerna har deltagit genom en halvdagsworkshop som leddes av Ramboll. Ytterligare 10 kommunrepresentanter har deltagit i kartläggningen genom intervjuer. Kommunerna har bjudits in via Länsstyrelsens kommunnätverk för mänskliga rättigheter och jämställdhet. Inbjudningarna har kompletterats med uppföljande epost och telefonsamtal. I det fall kontaktuppgifter till kommunerna saknades eller var inaktuella har Ramböll genom telefon och epost sökt rätt kontaktperson på kommunen. En kontaktlista har lämnats till Länsstyrelsen i Stockholm.

Övriga aktörer

Utöver kommunerna har Ramboll som del av kartläggningen intervjuat ett urval av experter inom myndigheter och civilsamhällets organisationer i regionen. Dessa har utgjorts av representanter för Civil Rights Defenders, Funktionsrätt Stockholms Län, Försäkringskassan, Region Stockholm och Socialstyrelsen.

Länsstyrelsen arbetar för att Stockholmsregionen ska vara attraktiv att leva, studera, arbeta och utveckla företag i.

*Länsstyrelsen Stockholm
Avdelningen för tillväxt
Telefon: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm*